

Egyetemi diáksztrájk mozgalom 1988-ban ^[1]

A felsőoktatás a '80-as évek végén

„A magyar felsőoktatás [...] nem képes megfelelni a modern kor támasztotta követelményeknek, a magyar társadalom rövid- és hosszú távú érdekeinek. Egyetemeinkre és az ott folyó oktatásra – egész évben és intézményesen – a poroszos hagyományok, a tantervutasítás, az autonómia hiánya, az átideologizáltság, a teljesítmény központúság és a minőségi szempontokat érvényesíteni képtelen mennyiségi termelés jellemző. Ezt a helyzetet és állapotot tarthatatlannak és az eddigi módon megreformálhatatlannak tartjuk. A felsőoktatás egészét kell megváltoztatni, új alapokra helyezni.”

A Kádár-rendszernek csak létrejötté legkorábbi időszakában kellett sztrájkokkal szembenéznie, és kiterjedtebb ellenállási és követelés-kinyilvánítási formáktól tartania. 1956 végén és 1957 elején a munkabeszüntetési akció még a szembenállás legmeghatározóbb formája volt, amivel szemben nehezen tudott védekezni és fellépni a rendszer. Az államvezetés megszilárdulása után viszont a sztrájkok veszélye szinte teljesen elmúlt, a felsőoktatási intézmények megszűntek a lázadások potenciális fészkei lenni.

Ezzel szemben a nyolcvanas évek végén, a pártállami rendszer bomlásában és bomlasztásában a felsőoktatási intézmények ismét szerephez jutottak. Viszont nagy különbség volt, hogy a feszültséget a felsőoktatásból történt forráskivonás okozta és csak kevésbé az eszméiségbeli eltérés vagy más rendszerellenes meggyőződés.

Az egyetemi-főiskolai hallgatók létszáma a hetvenes évek közepétől a nyolcvanas évek közepéig kb. 10%-kal csökkent. Az 1987–1989 közötti években további aggasztó problémák nehezítették az egyetemek és főiskolák politikailag ismét kényes helyzetét. Az ország gazdasági teljesítőképességének romlása közvetlen hatást gyakorolt a felsőoktatásra. A pénzügyi nehézségek (kifejező korabeli megfogalmazásban: „nyomorúságos helyzet”) befolyásolták az oktatás körülményeit is, a felsőoktatási intézmények pénzügyi nehézségekkel küzdöttek, és a hallgatók életszínvonalra a közvetlen állami támogatás realitétének csökkenése miatt érzékelhetően és számottevően romlott.

(Forrás: <http://www.hallgatoimoizgalom.hu/> ^[2])

A felsőoktatás lényegi átalakítása (új szakosodási rend, tantervi irányelvek kidolgozása, a tankönyv- és jegyzetanyagok rendezése, a hatáskörök kiigazítása stb.) késedelmet szenvedett, egy részük pedig jórészt a gazdasági feltételek hiánya miatt el is maradt.

Az irányító szervek így jellemezték a körülményeket: „A magyar felsőoktatás válságba került. E válság jelei akkor jelentkeztek, amikor az extenzív fejlődés forrásai kimerültek. A felsőoktatás struktúrájában és prioritásaiban a negyvenes évek végén végbement alapvető változások eredményeképp ugyanis felsőoktatásunk rugalmatlanná vált, gyakorlatilag megszűntek a minőségi követelmények teljesülését biztosító automatizmusok, a megújulásra, a kapacitások átcsoportosítására való készség, azaz az intenzív fejlődés alapfeltételei. Az intézmények gyakorlatilag elszigetelten működnek (bel- és külföld vonatkozásában egyaránt) ezért nem alakult ki a fejlődést elősegítő versenyhelyzet sem. Felsőoktatásunk létszámárait tekintve egyedülálló a fejlett és a közepesen fejlett országok között.”

1988 végén az intézmények a működésképtelenség felé sodródtak. Félő volt – és tényként is kezelték –, hogy ha a felsőoktatást nem sikerül „bekapcsolni a nemzetközi vérkeringésbe”, akkor színvonalában annyira elmarad és leszakad a fejlett világ felsőoktatásától, hogy e hátrányt behozni „már szinte lehetetlen lesz vagy nagyon nehéz”.

A gazdasági gondokat szinte mindig a politikai viszonyok változásai kísérik, pontosabban követik. Az 1988. áprilisban, Veszprémben megtartott *Országos Felsőoktatási Ifjúsági Parlamenten* már elhangzott az ágazati irányítás „demokratizmus” növelésének kívánalma, illetve a hallgatók, oktatók és az intézmények szakmai érdekképviseletének biztosítására *Országos Felsőoktatási Tanács* (OFT) létrehozását javasolták. A Kecskeméti ülésű *Országos Diáksztrájk* „a magyar oktatási intézmények zsúfoltsága, felszereltségük színvonalának helyenként ijesztő mértékű leromlása” miatt arra kérte a kormányt, hogy az 1989-es költségvetésben jelentősen emelje az oktatásra fordítható pénzeszközöket.

Sztrájk a szegedi egyetemen

Az 1988 őszi bekövetkezett események a szegedi egyetem egy kis jelentőségű ügyéből indultak el. Szeptember közepén vált világossá, hogy az ötödéves hallgatóknak a korábbiaknál kétszer több órát kell majd az adott évben hospitálniuk. Ez ellen kezdődött meg egy szervezkedés, amely végül sokkal kiterjedtebb hatást gerjesztett.

A szegedi József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara ebben az időszakban nehéz helyzetben volt: a bölcsészhallgatók száma jelentősen megemelkedett, azonban az egyetemet pénzügyi elvonás sújtotta. Az óraszámokat is megnövelték, amely miatt az utolsó éves diákok túlterheltek váltak. Többek között emiatt, valamint a külső „politikai jelenségek” hatása miatt a diákok egy része – a korabeli megfogalmazást használva – „radikalizálódott”.

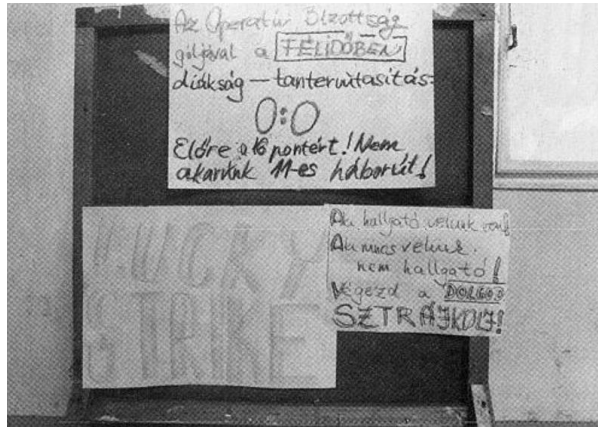
1988. szeptember 26-án egy fórumot tartott a BTK Ifjúsági Parlamentjének soraiból választott öttagú operatív bizottság, valamint a Kari Gyűlés is összehívták. Akaratukat keresztül tudták vinni, és két nappal későbbre egy figyelmeztető sztrájkot szerveztek, hogy nyomatékat adjanak a felsőoktatás radikális reformjait követelő elképzeléseiknek.

E követeléseik röviden: teljes intézményi autonómia, tanszabadság, és az ezt szolgáló jogi szabályozás megalkotása; az ideológiai tárgyak és az orosz nyelv kötelező oktatásának eltörlése; a tanárképzés és a szakképzés elkülönítése; a felsőoktatás anyagi helyzetének javítása. Emellett szabad tanárválasztást igényeltek, és az alternatív oktatási formák kialakítását.

A sztrájkjal – állításuk szerint – a felsőoktatási reform „elodáztatatlanságára” is fel akarták hívni a figyelmet. „A felsőoktatás a jelenlegi gazdasági helyzetben is igénye szerint kapjon pénzt az értelmetlen nagyberuházások, a meddő ipari támogatások és az apparátusok rovására a költségvetésből.” Minderről egy bő állásfoglalást is készítettek.

A sztrájk a bölcsészkaron rendezés nélkül lezajlott, időtöltésként pedig történelmi jellegű előadásokat tartottak. Képviselettel magát a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola, valamint a pécsi egyetem hallgatója is. A szegedi egyetem tanárai nem vettek részt az akcióban, óráikat viszont nem tartották meg. A sztrájkot szervezők írásban is követelték a Minisztériumtól, hogy az ún. nyílt válaszában, és

„tömegkommunikációs eszközök útján” deklarálja ki álláspontját. A Minisztérium képviselőjében Szövényi Zsolt osztályvezető jelent meg a helyszínen, aki az idő rövidségére hivatkozva nem adott érdemi választ, de átvette az állásfoglalást, és megígérte, hogy arra 30 napon belül hivatalos választ adnak.

(Forrás: <http://www.hallgatoimoizgalom.hu/> [2])

Czibere Tibor minisztert még a sztrájk reggelén telefaxon keresztül tájékoztatták a fejleményekről. Ebben fontosnak tartották kijelenteni, hogy a fórum „rendkívül fegyelmezett keretek között” kizárólag a felsőoktatás problémáival foglalkozott, leginkább a diákszociális gondok megoldásával. Megjegyzendő, hogy a résztvevők már kategorikusan elhatárolták magukat egyrészt a FIDESZ, másrészt a KISZ KB álláspontjától.

A Minisztérium illetékesei eleinte azt hangoztatták, hogy „társadalmi életünk gyakorlatában a sztrájkot – mint véleménynyilvánítási formát – az érdekek kifejezésének végső megoldását, a felsőoktatás területén sem zárhatjuk ki”. Október elején viszont mindehhez az állásponthoz azt is hozzátették, hogy „a sztrájk megítélése – a jelenlegi jogi szabályozás hiányában – attól függ, hogy milyen előkészítő, véleménynyilvánítási vagy érdekkifejező fórumokat követően került meghirdetésre; milyen tartalmi kérdések mellett vagy ellen protestálnak, és végezetül milyen formában kerül megrendezésre. [...] A JATE BTK hallgatói önkormányzatainak nyomatékösítő sztrájkja eltért a korábbiaktól. Az eltérést abban látjuk, hogy a kar hallgatói fóruma által elfogadott *Állásfoglalás* a felsőoktatás fejlesztését célzó komplex követelményrendszer tartalmaz.” Emellett a sztrájkot lokálisnak és elsősorban pénzügyi indíttatásúnak jellemezték, bár publicitását túlzott méretűnek tartották. Ez utóbbi kissé aggasztotta is a tárca illetékeseit, mert hozzáfűzték: „az egyetem vezetőivel közösen politikailag kellene elemezni és értékelni a bölcsészkar hallgatók megmozdulását”.

A sztrájkról a sajtó is bőven tudósított. Ezen kívül az akkoriban készített rajzokat, plakátokat és molinókat ma a rendszerváltás mozzanatainak értékelik. (A kar épületében pl. a „Több mézet a madzagra!” felirat volt olvasható.)

A szegedi hallgatók és a minisztérium vitája

Októberben viszonylag csendes viták és tervezgetések zajlottak, mindkét oldal igyekezett felmérni és elemezni a helyzetet. Az állampárt bizottságot bízott meg az egyetemen zajló folyamatok megismerésére, míg a sztrájk szervezők több új elképzelést és követelést alakítottak ki. Ilyen volt pl. az oktatói munka hallgatói véleményezésének (=OMHV) éles bírálata, amelyet öncélú papírmunkának minősítettek. Az általuk valódinak és hatékonynak nevezett oktatói munka megteremtéséhez szükséges véleményezési tevékenységet az autonómia kibővítéséhez, valamint a pénzügyi keretek biztosításához kötötték. Az oktatóknak tájékoztatást kell kapniuk munkájuk hallgatói megítéléséről, mely anyagi és erkölcsi megbecsülésüknek vagy elmarasztalásuknak alapjául fog szolgálni. A véleményezésnek ki kellene terjednie az oktatói munka valamennyi lényeges tartalmi elemére, a módszertani kérdésekre, az oktatói tárgyak tartalmára valamint a szervezeti egységek munkájára. A technikai intézést is kidolgozták (kurzusonként történjen, kérdőívek alapján írásos vélemény, legalább 60%-os részvétel, összesítés, utólagos fórum, beterjesztés a Kari tanácshoz stb.). „Az OMHV akkor válik komolylyá, ha az oktatók szakmai teljesítményével és a fenntartó állam szempontjaival együtt határozzák meg álláspontját, a lehetőségekhez képest objektív mechanizmusokon keresztül, ki lehessen oktató, milyen minősítést, anyagi erkölcsi elismerést kapjon.”.

1988. október 27-én valóban a Minisztérium személyes képviselője adta át a választ a sztrájkot szervező Operatív Bizottságnak. 28-án a dékán „eszmecserére hívta” a Bizottság tagjait, de a hírek szerint szándékaikról nem tudott információt szerezni. 31-én Kari Fórum zajlott le a válaszelevél megvitatása ügyében, de a Bizottság már korábban elkészítette a válaszelevélét („Válasz a válaszra: Mi az oka, hogy Magyarországon a felsőfokú oktatás lábra nem tud kapni”), mely egyértelműen elutasító volt. A fórumon kezdetben a Kar 4-500 hallgatója vett részt (az összesen 900-ból), és meghívásra más felsőoktatási intézmények is képviseltették magukat (ELTE BTK-ról egy személy, a Janus Pannonius Tudományegyetemről Kiss Sándor, a Kossuth Lajos Tudományegyetemről „nem hivatalosan” egy személy, a Nyíregyházi Tanárképző Főiskoláról 15 fő, és voltak a Juhász Gyula Tanárképző Főiskoláról is. „Valamennyien szolidaritásukról és cselekvő együttműködésükről biztosították a fórumot.” A tanácskozáson részt vett a kar dékánja, valamint az egyetem rektora, „azonban a vitát csak a dékán próbálta befolyásolni”.

Először felolvasták a Minisztérium választ, majd folytatták az állásfoglalás-tervezet („Válasz a válaszra”) felolvasásával. Ezt követően ismertették az Országos Felsőoktatási Szövetség létrehozására vonatkozó ELTE-JATE javaslatot. Mindezek után kezdődött meg a vita, de nem a minisztériumi válaszról, hanem csak az arra adandó viszontválasz összeállításáról. A vita három lényeges pont köré kristályosodott ki: az egyetemi autonómia, a tanszabadság, a felsőoktatás nagyobb részesedése a nemzeti jövedelemből.

A tárca képviselője szerint rendkívül erős minisztérium-ellenes hangulat alakult ki: követelték bizonyos minisztériumi vezetők lemondását, és bizalmatlansági indítvány készítését is tervezték. Bár néha úgymond mérsékelt hangok is hallatszottak, „a hangadók azonban a vitát következetesen visszatartelték az eredeti elutasító, ellenséges hangnemhez”. Emiatt „a Kar dékánja többször megfontolásra intette a hallgatókat.”

(Forrás: <http://www.hallgatoimozgalom.hu/> [2])

A hosszú, hét órás vita után erősen, negyedére-ötödére csökkent a hallgatói létszám. Végül szavazásra bocsátották a vizontválaszt, majd el is fogadták. Döntöttek az Országgyűléshez eljuttatandó, a nemzeti jövedelem 4%-os részesedését kérő követelésről. 91 hallgató országos demonstráció mellett szavazott, illetve annak november 24-ei időpontját is kijelölték. Végül megszavazták az érdekvédelmet biztosítani hivatott Országos Felsőoktatási Szövetség (OFSZ) megalakítását.

A tárcá ellenben egy ún. Felsőoktatási Tanácsot tervezett megalakítani, amely a már elhatározott és a közeljövőben kidolgozandó programok és egyéb intézkedések „demokratikus ellenőrzésére” lett volna hivatott, és amelynek működése során „számították” a hallgatók részvételére és támogatására is. A Tanács működési elveit és szervezeti felépítését nem határozták meg.

Az ellentétek kiéleződéséből a tárcá azt a véleményt szűrte le, hogy az említett fórum „feltehetően mögöttes politikai tartalmat is hordozott. Hatása most még pontosan nem kiszámítható.” Más egyetemeken is fórumok szerveződnek, a Szövetséget is tervezik megalakítani, és a történetek miatt „zavar keletkezhet” az Országos Felsőoktatási Tanács létrehozásában és működésében. A tárcá „a komolyabb, súlyos következmények elkerülése céljából” mozgásba lendült, és ellenszervezésbe kezdett. A KISZ KB-val tanácskoztak a közös tennivalókról, a követendő technikáról, konzultációkat folytattak a JATE állami- és pártvezetőivel, valamint a többi felsőoktatási intézménnyel.

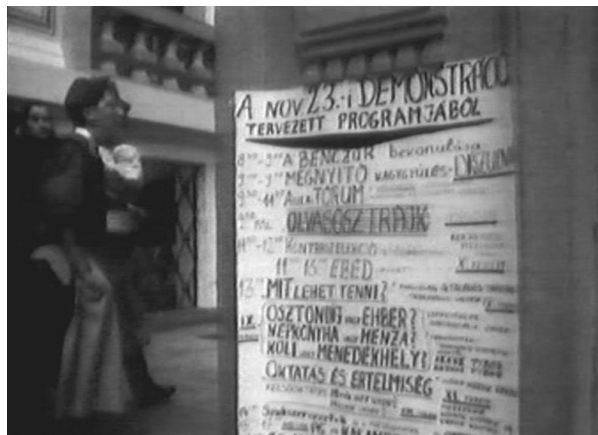
Viták más egyetemeken

November 7-én a Koordinációs Bizottság Pécsen tartott több egyetem képviselőinek részvételével ülést. Megerősítették a november 23-ai és 24-ei szolidaritási demonstráció szándékát, a programot is kidolgozták. Ezen kívül kialakítottak egy javaslatot az OFSZ alapításáról és működési elveiről.

Az ELTE ÁJTK-án november 10-én zajlott le egy vitaforum, melyet előzetes tervek szerint a felsőoktatás válság-állapotáról tartottak volna, azonban végül a szegedi javaslatához való csatlakozásról tárgyaltak. (Bihari Mihály a témaváltás miatt a tervezett előadását nem is tartotta meg.)

Az ELTE BTK-án november 10-én a Kari tanácsülés tárgyalta meg a szegedi javaslatot, de nem fogadták el, és új előterjesztés elkészítéséről döntöttek (a hallgatók képviselői ezzel nem voltak megelégedve). Az ELTE BTK HÖT (Hallgatói Önkormányzati Testület) Elnöksége és a JATE BTK Operatív Bizottsága viszont november 15-én kibocsátott egy nyilatkozatot az OFSZ tervezete lényeges pontjairól, illetve a felsőoktatás átalakítására javasolt program elveiről. Ebben leszögezték, hogy a felsőoktatás a „jelenlegi helyzetben is” kapjon elegendő pénzt az igényes szakmai munka feltételeinek biztosítására. Igényelték az oktatás elemi tárgyi feltételeinek biztosítását, a nagyobb és teljesítmény-differenciált oktatói fizetéseket, esélyegyenlőséget biztosító tan- és ösztöndíjrendszert (magas szintű tanulmányi eredmény elérése esetén az ösztöndíj érje el a társadalmi létminimumot). Emellett követelték a felsőoktatás támogatási rendszerének egész átalakítását, és állami helyett „társadalmisított oktatás” kialakítását.

A szegedi kar állásfoglalásához hasonlóan ekkor is kinyilvánították az intézményi autonómia szükségességét, hogy az intézményi tanácsok önállóan dönthessenek a személyi kérdésekben, így a felvételi követelményekben és keretszámokban, a képzési rend kialakításában. A korra jellemző követelés volt az, hogy alakuljon ki egyfajta „belső demokrácia”, vagyis „minden döntési jogot olyan testületekre kell ruházni, amelyek abban kompetensek és közvetlenül érintettek”. A legtöbb felsőoktatási intézmény, és azok vezetősége is többnyire támogatták az anyagi jellegű, valamint az oktatás szerkezetét átalakítani kívánó kezdeményezéseket. Ezen kívül számos középiskola tanári kara fogalmazott meg hasonló követeléseket. Az ősz folyamán javaslatok és memorandumok „tömege” érkezett a tárcához, illetve a pártokhoz. (A debreceni egyetemen pl. november végén megtartották a tervezett demonstrációt.)

(Forrás: <http://www.hallgatoimozgalom.hu/> [2])

A követelések zöme a felsőoktatás „radikális átalakítására”, a felmerülő problémák „racionális és demokratikus” megoldására úgy foglalt állást, hogy meg kell alakítani az OFSZ-t, amely fellép a változtatások végrehajtásáért, és képviseli a felsőoktatás egészét a kormányzati szervekkel való munkakapcsolatban.

November 26-án Kecskeméten Ifjúsági Parlamentet hívtak össze. E nagyszabású értekezleten újra előkerült a felsőoktatási érdekképviseleti szövetség kérdése, és olyan javaslat született, hogy a korábban említett OFT jöjjön létre olyan fórumként, amely „közvetlen és élő kapcsolatot biztosít a felsőoktatás-politika állami feladatainak a megvalósítása terén a felsőoktatási intézmények és a központi ágazati irányítást ellátó állami szervek között”. E javaslatot végül elfogadták.

A hatalom a mozgalom mellett

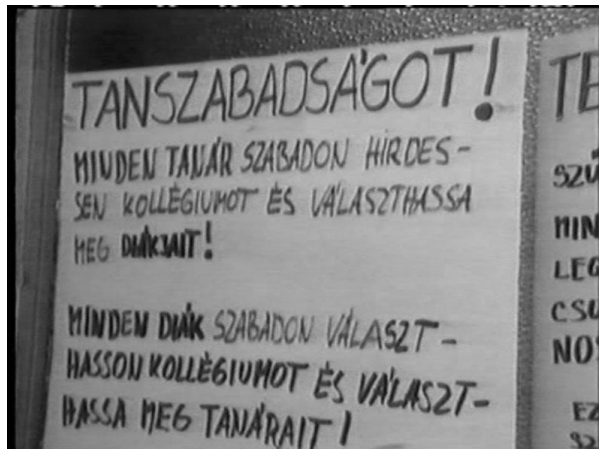
A kormányzati- és pártszervek is igyekeztek a mozgalom élére állni, és átvenni a kezdeményezést. A KISZ országos felsőoktatási rétegértekezletén állásfoglalás mondatott ki, amely a szegediekkel azonos kérdésekben igényelte a felsőoktatás reformját. Kimaradtak viszont belőle az ideológiai és társadalomtudományi tárgyakkal kapcsolatos egyetemi követelések.

1989 elején a kormányzat egy „dinamikus” felsőoktatási fejlesztési tervet fogadott el, jelentősen növelve a pénzügyi előirányzatokat, és erősen kidomborítva az életkörülmények javítását. (Egyébiránt az egyetemi hallgatók számát 1990-ben 20%-al megemelték.) Az automatikus emelésen kívül 1989. szeptembertől a pedagógusok további, rendkívüli 15%-os béremelésben részesültek. E lépés sem érte el a kívánt eredményt, főleg a már előző évben jelentkező, egyre növekvő infláció miatt. 1988-ban vált a fogyasztói áremelkedés kétszámjegyűvé (16% körül), és 1989-ben is hasonlóan alakult. Jelentősen nőtt viszont a fejlesztésekre fordítható összeg. A tárcá 1989-es beruházási keretének kb. 67%-át fordították a felsőoktatás fejlesztésére.

Az 1989-es évben javaslatok, tervek és elképzelések sora született minden lehetséges fórumon a felsőoktatási reform végrehajtására és elősegítésére (pl. egy jellegzetes című javaslat a Rectori Konferenciától: „Az egyetemek fejlesztése társadalmi-gazdasági felemelkedésünk érdekében”). Emellett számos egyedi intézkedés született annak pártkérésnek végrehajtása érdekében, hogy az egyetemek „maguk is tegyenek lépéseket súlyos gondjaik megoldása érdekében, ne csupán központi intézkedéseket várjanak, hanem működési helyeiken tárják fel azokat a lehetőségeket, amelyek a felsőoktatást segíthetik” (ilyen lett például az állampárt párt helyiségeinek igénybe vétele).

Hosszú előkészítés és viták után, 1989 májusában alakult meg az akkor már Országos Felsőoktatási Érdekvédelmi Szövetségnek (OFÉSZ) nevezett szervezet.

A viták és az érdekvédelmi testületek szervezése az 1989-es évet is felölelte. Felsőoktatási törvényt követeltek, a dologi keretek növelését, sőt az ingyenes oktatás megszüntetése is megjelent, valamint ezzel kapcsolatban a különböző hitelkonstrukciók bevezetésének szándéka. az állampárt épületeinek megszerzését is beleértve.

(Forrás: <http://www.hallgatoimozgalom.hu/> [2])

Az intézményi önállóság és tanszabadság jogának „biztosítása” továbbra is kiemelt figyelmet kapott, a Minisztertanács az Országgyűlést is tájékoztatta a korszerűsítéssel járó jogalkotási feladatokról. 1989-ben a teljes politikai intézményrendszer átalakulása során a felsőoktatás pénzügyi és jogi helyzetének átforgalmazása is napirenden szerepelt.

A dokumentumokról

A Művelődési Minisztérium, valamint a Magyar Szocialista Munkáspárt Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztálya végig fokozott figyelemmel kísérte az eseményeket, és minden lényeges momentumot igyekezett dokumentálni. Czibere Tibor művelődési miniszter iratai között jelentős mennyiségű irat maradt az utókorra (MOL XIX-1-9-c-2937-1988. szám alatt), akinek személyesen is megküldték a követeléseket, vagy éppen illetékes intézkedésre a más hivatalhoz érkezett beadványokat is neki küldték át. Ezen kívül Pusztai Ferenc felsőoktatásért felelős miniszterhelyettes is követte a fejleményeket, és több ügyben hivatalból intézkedett (iratai megtalálhatóak: MOL XIX-1-9-p állag). A párthoz érkezett vagy ott keletkezett iratok az M-KS 288. fond 36/1988. csoport 2. őrzési egységében találhatóak.

A korabeli dokumentumok az akkor már nagymértékben használt fénymásoló-gépek és a nyomdatechnika alkalmazása miatt viszonylag nagy példányszámban terjedtek el. Többségük ráadásul meglehetősen terjedelmes, ezért egyrészt igyekeztünk a fontosabb, másrészt a rövidebb és lényegre törőbb forrásdokumentumokat közre adni kizárólag az őszi események fejleményeiről.

A diáksztrájkról keletkezett iratok egy része telexen keresztül érkezett, másik részük, a jelentések és a feljegyzések többsége írógéppel vagy számítógéppel (gyakran gyors iramban) készült, így gyakoriak voltak a félreütések, a betűtorlódások. Ezeket egy kivételével automatikusan javítottuk, illetve a vesszők és a hosszú „ü” és „i” betűk hiányát pótoltuk. A nagy és kis kezdőbetűk használatán, valamint a gyakori kötőjelek alkalmazásán nem változtattunk, a korabeli kiemeléseket meghagytuk.

A szövegben a korabeli egyetemek és főiskolák, valamint karaik nevét nagyon gyakran mozaikszavakkal adták meg. Ezeket a gyakorlatunktól eltérően nem a szövegben oldjuk fel szögletes zárójelk között, hanem itt soroljuk fel a rövidítéseket és a teljes, hivatalos nevüket.

BME = Budapesti Műszaki Egyetem
ELTE = Eötvös Loránd Tudományegyetem (Budapest)
JATE = József Attila Tudományegyetem (Szeged)
JPTE = Janus Pannonius Tudományegyetem (Pécs)
KLTE = Kossuth Lajos Tudományegyetem (Debrecen)
MKKE = Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem

ÁJTK = Állam- és Jogtudományi Kar
BTK = Bölcsészettudományi Kar
TTK = Természettudományi Kar

Források

1. A szegedi diáksztrájk emlékeztetője

1988. szeptember 28.

EMLÉKEZTETŐ
A JATE BTK általános hallgatói sztrájkjáról

1988. szeptember 28., Szeged, Auditorium Maximum

1988. szeptember 26-ára a JATE BTK Operatív Bizottsága, élve lefektetett jogaival, Kari Gyűlést hívott össze. Ezen a hallgatóság többsége mellett részt vettek: Szalamin Edit és Rozsnyay Bálint dékánhelyettesek, Kristó Gyula dékán, az érdeklődő oktatók és a tömegtájékoztató képviselői.

A Kari Gyűlés döntő többséggel elfogadta az Operatív Bizottság Állásfoglalás-tervezetét, így az módosítás nélkül a Kari Gyűlés hivatalos állás foglалásává emelkedett. A Kari Gyűlés követeléseinek nyomtatékosítására úgy döntött, hogy 1988. szeptember 28-án a Kar hallgatóságának egésze sztrájkba lép.

Döntésünk mellett foglalt állást: (26-án) az MSZMP [Magyar Szocialista Munkáspárt] JATE Történelem Pártalapszervezete; (27-én) a JATE Központi Könyvtára és a JATE BTK szakszervezeti vezetősége.

1988. szeptember 28-án, szerdán 8 órától a JATE BTK általános hallgatói sztrájkja megkezdődött. Az Állásfoglalás és a Fogalmi Emlékeztető felolvasása után az összegyűlt előadásokat hallgattak meg a középkori és a jelenlegi nyugati univerzitasokról (előzetes megbeszélés szerint előadók voltak: Varga András, Ötvös Péter, Csérmus Sándor, Szőnyi György Endre és Rozsnyay Bálint). Az előadások után 11. 15-kor Szővényi Zsolt minisztériumi főtanácsos osztályvezető, Bodnár László rektorhelyettes és Kristó Gyula dékán részvételével konzultáció kezdődött a sztrájkolókkal. A vita után a Minisztérium képviselője hivatalos ígéretet tett arra, hogy az MM [Művelődési Minisztérium] harminc napon belül hivatalos és nyílt választ ad (a tömegtájékoztatói eszközökön keresztül) a kari állásfoglalásra.

A válasz megérkezésekor vagy a határidő lejártá után a hallgatóság rendkívüli Kari Gyűlésre ül össze, ahol dönt a válasz elfogadásáról és a további teendőkről.

Ezen Emlékeztető az Állásfoglalással együtt a JATE BTK hallgatói sztrájkjának hivatalos dokumentuma. Ennek értelmében mindkét szöveget eljuttatjuk a dékánnak, a rektornak, a tudományegyetemi Karok és tanárképző főiskolák Tanácsainak diákképviselőihez, a Tudományegyetemek vezetőinek, az egyetemi Archivumnak, az országgyűlésnek, a művelődési miniszternek, a Minisztertanácsnak és a tömegtájékoztatóknak.

Felkérjük a diákképviselőket, hogy Állásfoglalásunkat tegyék ismertté választóik előtt. Felhívunk mindenkit, hogy Állásfoglalásunkkal és megmozdulásunkkal kapcsolatban nyilvánosan foglaljon állást.

Szeged, Auditorium Maximum,

1988. szeptember 28. 18.h. [óra]

A JATE BTK hallgatói

Jelzet: MOL XIX-I-9-c-2937-1988. – Magyar Országos Levéltár, Czibere Tibor miniszter, iktatott iratok. – Eredeti, gépelt tiszttáza.

2. A szegedi bölcsészkar Operatív Bizottságának Állásfoglalása

1988. szeptember 28.

A JATE BTK HALLGATÓINAK ÁLLÁSFOGLALÁSA

A magyar felsőoktatás és azon belül is a humán felsőoktatás – saját társadalmi, politikai és gazdasági környezetét tükrözve – a jelenlegi helyzetében és állapotában nem képes megfelelni a modern kor támasztotta követelményeknek, a magyar társadalom rövid- és hosszú távú érdekeinek. Egyetemeinkre és az ott folyó oktatásra – egész évben és intézményesen – a poroszos hagyományok, a tantervutasítás, az autonómia hiánya, az átideologizáltság, a teljesítmény központúság és a minőségi szempontokat érvényesíteni képtelen mennyiségi termelés jellemző. Ezt a helyzetet és állapotot tarthatatlannak és az eddigi módon megreformálhatatlannak tartjuk. A felsőoktatás egészét kell megváltoztatni, új alapokra helyezni. Minden további halogatás, reformfoltogatás a (humán) értelmiség a tágabb értelemben vett (írás) tudás létét, a magyarság általános és kulturális érdekeit veszélyezteti.

A felsőoktatás átalakításának alapja egyrészt a *felsőoktatási intézmények teljes autonómiája – oktatási és tartalmi kérdésekben –, másrészt a tanszabadság* kell, hogy legyen.

Ennek érdekében követeljük:

1. Szűnjön meg a tantervutasítás. A Művelődési Minisztérium hatóságából váljon felügyeleti szervvé, mely csupán felügyeleti jogokat gyakorolhat. Az oktatás tartalmi kérdéseiben a MM csak diploma kiadásának általános feltételeit határozza meg.

A felsőoktatási intézményeken belül kell dönteni, határozni a kisebb oktatási egységek, a félév teljesítésének feltételeiről. A diákoknak, ezeket a - minden bizonnyal sokkal szigorúbb - követelményeket szem előtt tartva jogában áll a felkészülés módozatainak megválasztása. Az óra látogatása ne legyen kötelező csak ajánlott a számonkérés feltételeinek teljesítése érdekében.

A szorgalmi időszak teljesítésének feltétele, meghatározott és minimalizált szemináriumi gyakorlati jegy megszerzése legyen, olyan szemináriumokon, amelyek kapcsolódnak az évfolyamok megfelelő tananyagához. A kötelező szemináriumok eltörlésével a hallgatónak joga a szemináriumok és tanárok közötti választás.

A felsőoktatási intézményekben az eddig kötelező ideológiai tárgyak helyét szabadon választható formában vegyék át az általános társadalomismereti tárgyak és a filozófiai történet. Ez a változás legyen teljes és visszafordíthatatlan: ne lehessen filozófia történet elnevezés alatt csak dialektikus és történelmi materializmust, politológia elnevezés alatt csak tudományos szocializmust, közgazdaságtan alatt csak marxista politikai gazdaságtant oktatni. A marxizmus-leninizmus az orosz nyelvhez hasonlóan legyen egyenlő jogú és helyzetű, mint a többi filozófiai irányzat és nyelv.

A tanárképzésben az orvosképzéshez hasonlóan a szakoktatás időtartama 5 év legyen. Ezt az időtartamot semmilyen jogcímen, még a pedagógiai képzés érdekében sem lehet megrövidíteni. A képzés végén, a diplomamunka sikeres megvédése után a hallgatók szakdiplomát kapjanak, a tanítási szándékozók egy éves pedagógiai képzés és fizetett iskolai gyakorlat után megfelelő esetben, pedagógusi képzettséget igazoló tanári diplomát kapjanak.

Az oktatás egészét, így a felsőoktatást is magába foglaló *új jogi szabályozás*, akár *új oktatási alaptörvény* kidolgozását. A jogszabályalkotása vagy törvényalkotás előkészítő munkálataiba egyenlő, partneri módon vonják be a felsőoktatási intézmények vezetőit, az oktatók és a hallgatók képviselőit, független szakértőket. A jogszabály, törvény elfogadását nyilvános társadalmi vita és széleskörű, korrekt tájékoztatás előzze meg.

Az egyetemi oktatók maximálisan képzett oktató és nevelőszakember. Munkájáért az általa oktatott szakterület legmagasabb fizetését kell kapnia, a tudományos pozíciók, az egyetemi státusok fokozatában. Javadalmazása az általános bér- és jövedelemmozgás szerint alakuljon, és az inflációs ráta mellett legyen tekintettel a lakásviszonyokra, a tanügyi költségekre és az utazási körülményekre. Az ösztöndíj fizetési jellegének alapvető feltétele, hogy amennyiben a hallgató kölcsönt kíván felvenni, a pénzügyintézetek hitelképes ügyfélnek tekintsék őt.

A hallgató a munkáját végző fiatal szakemberjelölt. Nem kiveteltje, nem eltartottja, nem elősdi, hanem egyenjogú tagja a társadalomnak, ezen belül az egyetemi társadalomnak. Munkájáért fizetést kap, javadalmazása az általános bér- és jövedelemmozgás szerint alakuljon és az inflációs ráta mellett legyen tekintettel a lakásviszonyokra, a tanügyi költségekre és az utazási körülményekre. Az ösztöndíj fizetési jellegének alapvető feltétele, hogy amennyiben a hallgató kölcsönt kíván felvenni, a pénzügyintézetek hitelképes ügyfélnek tekintsék őt.

Ezzel egyidejűleg szükséges és követeljük, hogy kormányzati szinten vizsgálják felül az oktatás, azon belül is a felsőoktatás anyagi feltételeit. Az oktatás – az általánosan vett kulturális, szociális és egészségügyi szférával együtt – kapjon nagyobb részesedést a költségvetésből, a katonai kiadások, az államilag támogatott párt- és tömegszervezetek költségeinek terhére.

Kijelentjük: a pedagógusok nem lehetnek tovább a nemzet napszámosai, fizetésük nem éhbér. A pedagógusok felelnek a jövő nemzedékeiért; méltányos társadalmi és anyagi megbecsülésük álljon arányban össz társadalmi fontosságukkal. Fizetésük és pusztán az, elegendő kell legyen a méltó életszínvonal és a szakmai önképzés biztosítására.

A hallgatónak minden, a legtágabb értelemben vett, őt érintő kérdésben joga a véleménynyilvánítás, annak minden formájában. A hallgatók választott képviselőik révén képviselhetik magukat az oktatási döntéshozás minden szintjén. Érdekeik védelmében és érvényesítésére joguk van szervezetek alakítására, együttes fellépésre az alkotmány tiszteletben tartásával.

Ezen állásfoglalással a célunk a véleménynyilvánítás, a tájékoztatás, a társadalmi vita megindítása volt. Ennek megfelelően állásfoglalásunkat eljuttatjuk a kormányzatnak, a művelődési miniszternek, a képviselőháznak, a társadalmi szervezetek és a sajtó képviselőinek és az összes felsőoktatási intézmény vezetőjének.

JATE BTK OPERATÍV BIZOTTSÁG

Jelzet: MOL XIX-I-9-c-2937-1988. – Magyar Országos Levéltár, Czibere Tibor miniszter, iktatott iratok. – Eredeti, gépelt tiszttáza.

3. Kristó Gyula dékán levele a Minisztériumnak

1988. október 4.

15-82/1988.

Művelődési Minisztérium
Józsa György elvtársnak,
főosztályvezető

Budapest, 1884 Szalay u. 10-14.
Tisztelt Józsa Elvtárs!

Mint Ön előtt Szövényi Zsolt osztályvezető tájékoztatásából, valamint a tömegkommunikációs eszközök híradásából ismert, karunkon 1988. szeptember 28-án 1 napos hallgatói sztrájk zajlott le, amelynek bizonyos követeléseit minisztériumi állásfoglalást igényelnek. Tekintettel azonban arra, hogy a követelések másik része a Karon folyó oktatás dolgát érinti, hajlamos vagyok úgy megítélni, hogy a hallgatók által válaszadásul a minisztériumtól kért 30 napos határidő (lejárt: 1988. október 28.) a kari oktatás kérdéseit illetően rám, mint a kar dékánjára is vonatkozik. Annak érdekében, hogy a jelzett napig a hallgatókat tájékoztatni tudjam, részint a minisztériumnak szóló tájékoztatás kötelezettségével, részint pedig további lépéseink engedélyezése célzatával az alábbiakat közlöm Főosztályvezető elvtársal.

1. Már a sztrájkot megelőzően, a tavalyi ifjúsági parlamenti állásfoglalásnak megfelelően intézkedtem, hogy e tanévtől kezdve a karon az előadások látogatása nem kötelező.
2. Ugyancsak a sztrájkot megelőzően kimunkáltunk egy olyan elképzelést, amely az 1989/90. tanévtől kezdődően ott, ahol a feltételek erre megvannak, bevezetnénk a párhuzamos előadások és szemináriumok meghirdetését, illetve azok hallgatók általi szabad választását.
3. A sztrájk-követelések hatására mindenképpen kívánatosnak tartanám, ha felgyorsulnának a minisztérium által koordinált tantervi irányelv-munkálatok, amelyek elsősorban a kimenet, azaz a teljesítmény oldaláról kellene, hogy rögzítsenek bizonyos követelményeket. Magam úgy látom, hogy a központi szabályozásnak csak a karok közti ekvivalencia kérdéseire kellene szorítkoznia, vagyis azt kellene meghatározni, hogy az egyes szigorlatokon (nyelvszakokon 2. és 6. félév végén, magyar és történelem szakokon a 2., 4., a 6. és 8. félév végén) milyen követelményeknek kell a szigorlatozóknak megfelelniük. Szeretnénk lehetőséget kapni arra, hogy a közbülső félévek tantárgyi hálóját – a tanszabadsággal összefüggésben – a kar maga határozhassa meg. A minisztériumtól nyert felhatalmazás (akár kísérleti jellegű indítás) esetén a kar vállalná, hogy az oktatói és hallgatói vélemények egyeztetése eredményeképpen új kari tantervet dolgozna ki, s azt felmenő rendszerrel az

1989/90 tanévtől a kar által oktatott valamennyi szakon bevezetné. A saját tanterveink kimunkálása megnyitja a lehetőséget abban a vonatkozásban is, hogy a kar által tervezett másfél szakos képzés napirendre kerüljön. Úgy vélem, hogy ezeknek a lépéseknek a megtétele összhangban áll nem csupán a hallgatók követeléseivel, hanem a modern egyetemi képzés igényeit is kielégítendő.

Tisztelettel kérem Főosztályvezető elvtársat, levélben, telefonon, vagy telexen szíveskedjék a közeli hetekben a harmadik pontban foglaltakban kapcsolatos állásfoglalásáról tájékoztatni, hogy legkésőbb október 28-án a hallgatóknak magam is megadhassam a kart érintő oktatási kérdésekben a tájékoztatást.

Szeged, 1988. október 4.

Kristó Gyula

(Dr. Kristó Gyula dékán)

Jelzet: MOL XIX-I-9-c-2937-1988. – Magyar Országos Levéltár, Czibere Tibor miniszter, iktatott iratok. – Másolat.

4. Tájékoztató 1988. október végi szegedi eseményekről

TÁJÉKOZTATÓ

A József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Operatív Bizottságának kezdeményezéséről és a történetekről

1. A József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar ifjúsági parlamentjén megválasztott hallgatói tanács, illetve az öttagú Operatív Bizottság 1988. szeptember 26-ra hívott össze kari hallgatói fórumot, amelyen előterjesztették állásfoglalás tervezetüket a felsőoktatás helyzetéről és állást foglaltak abban, hogy a hallgatói követelések nyomtatékosítás érdekében 1988. szeptember 28-ra a hallgatók figyelmeztető sztrájkot hirdetnek, ugyanakkor állásfoglalásukat megküldik a felsőoktatási intézményeknek, a kormányzati szerveknek és a sajtónak.

Szándékuk szerint e széles körű publikációval egy társadalmi vitát kívántak elindítani a felsőoktatás megújítása érdekében.

Az Egyetem vezetése kari eseményként kezelte mind a fórumot, mind pedig a sztrájkot. Álláspontjukat indokolta, hogy a fórumra elkészített „fogalmi emlékeztető” – amely a hallgatókat feszítő gondokat tartalmazza – elsősorban bölcsészkarai gondokat gyűjtött egybe. Viszont a fórumon elfogadott állásfoglalásban megfogalmazott kérdéskörök, valamint azok publicitása messze túlmutatnak egy kar hatáskörén, és az egész felsőoktatást érintik.

A hallgatói sztrájk idejére előadásokat terveztek és tartottak a középkori egyetemekről, és a mai külföldi egyetemekről, és egyetemi mozgalmakról.

Ezek a rendezvények nyitottak voltak mind a sajtó, rádió nyilvánossága előtt, mind más karok hallgatói előtt.

A sztrájkban Bölcsészettudományi Kar hallgatói vettek részt. Az oktatók is jelen voltak a rendezvényeken, de ők nem sztrájkoltak, és *Kristó Gyula dékán intézkedésében felszólítást kaptak, hogy 28-án az óráikat ne tartsák meg.* Tehát sem oktatási szünetet nem rendeltek el, sem a sztrájkhoz nem csatlakoztak. A Kari Szakszervezeti Bizottság levélben foglalt állást és támogatta a hallgatók által megfogalmazott állásfoglalást.

A hallgatói megmozdulásra küldöttek jöttek a Juhász Gyula Tanárképző Főiskoláról és a Janus Pannonius Tudományegyetemről, és táviratban támogatták követeléseiket a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem hallgatói.

Az Egyetemi és Főiskolai Főosztályt Bodnár László rektorhelyettes tájékoztatta a rendezvénysorozatról, hangsúlyozva ennek kari jellegét. Az EFO [Egyetemi és Főiskolai Főosztály] 27-i vezetői értekezletén foglalt állást abban, hogy a szegedi eseményekről a helyszínen tájékozdjon Szövényi Zsolt osztályvezető. Erről Bodnár Lászlót telefonon értesítettük, ugyanakkor Juhász Erzsébet előkészítette, hogy a MTI [Magyar Távirati Iroda] helyi tudósítójának és a rádió esti magazin tudósítójának adjunk nyilatkozatot Szegeden.

A hallgatói fórum állásfoglalását előzetesen nem kaptuk meg, a helyszínen délelőtt 10 h-kor ismerhettük meg a követeléseket és a fogalmi emlékeztetőt. Ekkor közölték, hogy a Kar vezetői és mintegy 350 hallgató 11 órára várja a minisztérium képviselőjét konzultációra.

A két és félórás konzultáción a felvetett gondok felsőoktatás-politikai és gazdasági kérdésköröket érintettek. Sajnos gyakran volt érzékelhető, hogy alapvető kérdésekben – amelyeket törvény, illetve jogszabályok rögzítenek – nincsenek tájékozódva, illetve a különböző vezetők a felelősséget a minisztériumra hárítják. Így a vita hangulatát a türelmetlenség és a minisztérium felelősségének túlhangsúlyozása, egyfajta minisztérium ellenes hangvétel jellemezte.

A konzultáció azzal zárult, hogy a felvetett kérdésekre a választ a minisztériumtól – 30 napos határidő betartásával – a sajtó nyilvánosság bevonásával várják a kar hallgatói.

A hallgatói megmozdulásokat, a sztrájk rendezvényeit a jól szervezettség, a fegyelmellettesség jellemezte.

2. Pusztai Ferenc miniszterhelyettes kísérelével a részletes választ 1988. október 27-én 10 h-kor a minisztérium képviselője adta át az Operatív Bizottság képviselőinek, az egyetem vezetésének, valamint a helyi sajtó és rádió kiküldött munkatársának. Ugyanakkor október 27-én 11 h-kor a Művelődési Minisztériumban sajtótájékoztató keretében ismertették a minisztériumi választ.

A válaszelevélben hangsúlyoztuk:

- hogy a felsőoktatás korszerűsítése érdekében szükség [van] a folyamatos együttműködésre, és *kérjük a közös cselekvést és kezdeményezzük az együttműködést;*
- az együttműködés *alappjának* a széleskörű vita alapján kidolgozott és a Minisztertanács által elfogadott *cselekvési program* megvalósítását tekintjük;
- a program eredményes teljesítése és az irányítás demokratikus ellenőrzése érdekében hozzuk létre az Országos Felsőoktatási Tanácsot.

A részletes válasz az alábbi kérdésköröket érintette:

[popup title="[...] " format="Default click" activate="click" close text="A kihagyott részben összefoglalják az általunk az 5. dokumentumban közölt válaszelevél tartalmát."]

A válaszelevél átadását követő két órás megbeszélésen az autonómia, a tanszabadság és az anyagi helyzetről tárgyaltunk jelezve, hogy e témakörök más és más szintű és formájában eltérő intézkedést igényelnek. A Kar dékánja másnapra meghívta az Operatív Bizottságot, elsősorban a tanszabadság illetve a tantervi kérdésekről egy eszmecsere és a hallgatók befolyásolására.

A beszélgetés alkalmával jelezték, hogy a minisztérium választ nem tudják elfogadni, és szóban is meghívást kaptunk az október 31-i kari fórumra.

Már 27-én jelezték, hogy az Operatív Bizottság tagjai a hétfői fórum előkészítése ügyében tárgyalnak a JPTE, valamint az ELTE Hallgatói Önkormányzati Tanács képviselőivel. Ennek az együttműködésnek tudható be, hogy a későbbiekben felerősödtek az Országos Felsőoktatási Szövetség létrehozására irányuló kezdeményezések.

3. 1988. október 31-én kari fórumot hívtak össze a minisztérium válaszelevelének megvitatására úgy, hogy az Operatív Bizottság – a fórum meghallgatás nélkül – elkészítette az elutasító választ „Válasz a válasza: Mi az oka, hogy Magyarországon a felsőfokú oktatás lábra nem tud kapni” címmel.

A Kar mintegy 400-500 hallgatóján és sok oktatóján kívül a szegediek meghívására jelen volt az ELTE – BTK – HÖT [Hallgatói Önkormányzati Testület] képviselője megfigyelőként, a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola, a JPTE Tanárképző Kara (Kiss Sándor), a Nyíregyházi Tanárképző Főiskola (15 hallgatóval) és a KLTE képviselője (nem hivatalosan). Valamennyien szolidaritásukról és cselekvő együttműködésükről biztosították a fórumot.

A tanácskozáson részt vett a kar dékánja, az egyetem rektora, véleményével azonban a vitát csak a dékán próbálta befolyásolni.

A fórum a minisztérium Egyetemi és Főiskolai Főosztálya levelének felolvasásával kezdődött, folytatódott a „Válasz a válasza” kari állásfoglalás-tervezet felolvasásával, majd az ELTE-BTK-HÖT [Hallgatói Önkormányzati Testület] és a JATE BTK Operatív Bizottságának közösen kialakított, Országos Felsőoktatási Szövetség létrehozására vonatkozó javaslatának ismertetésére került sor.

Szólt a helyi TDDSZ [Tudományos Dolgozók Demokratikus Szövetsége] képviselője és az ELTE ÁJTK egyik oktatója is szimpátiájukat kifejezve.

Ezt követően megindult a vita, de – jellemző módon – nem a minisztérium válaszeleveléről, hanem az ülés előtt kiosztott „Válasz a válasza” c. [című] összeállításról.

Előterjesztésükben a minisztérium egyetlen választ sem fogadták el, indokokaikat néhol stílusbírálata degradálták. A minisztérium képviselői többször kértek szót, de párbeszéd nem alakulhatott ki.

A vita három pont köré szűsödött:

- egyetemi autonómia,
- tanszabadság,

- a felsőoktatás nagyobb részesedése a nemzeti jövedelemből.

A vita során egyszer-egyszer felmerült a minisztérium válaszána részleges elfogadása (pl. az orosz nyelv választhatósága), a hangadók azonban a vitát következetesen visszaterelték az eredeti elutasító ellenséges hangnemhez.

Szemben a veszprémi ifjúsági parlamenttel, ahol a minisztérium nem csak érvelő támogatást kapott a cselekvési programhoz, hanem az is nyilvánvalóvá vált, hogy nem lehet mindent a minisztériumtól számon kérni, itt – a szórányosan jelentkező mérsékelt megnyilatkozások mellett – rendkívül erős minisztérium-ellenes hangulat alakult ki. (Minisztériummal szemben bizalmatlansági indítvány, minisztériumi vezetők lemondása, a minisztérium alkalmatlansága „engedelmes és passzív” magatartása miatt stb.), amit a jelenlévő vendég felsőoktatási intézmények képviselői is szítottak. A Kar dékánja többször megfontoltságra intette a hallgatókat.

A hétórás vita során a hallgatóság erősen megfogyatkozott, úgy hogy a szavazáskor a kar hallgatóinak kb. negyede-ötöde volt jelen.

A szavazás több kérdésre terjedt ki.

1. Nagy szótöbbséggel, kis módosításokkal elfogadták az Operatív Bizottság előterjesztését („Válasz a válaszra”), ami a minisztérium egyetemi és főiskolai fősztálya által adott válaszevlé csaknem teljes elutasítását jelenti.
  2. Döntöttek abban, hogy az Országgyűléshez 15-20 soros követelést juttatnak el, elsősorban a nemzeti jövedelemből való nagyobb, mintegy 4%-os felsőoktatási részesedést indítványozva.
  3. 91 hallgató (a Karnak mintegy 900 hallgatója van) szavazott az országos demonstráció mellett – hangsúlyozva annak nem politikai jellegét. Időpontjául az Országgyűlés novemberi ülésszakának kezdetét megelőző napot – november 23-át – és az országgyűlés első napját – november 24-ét jelölték ki. Felhívásokat valamennyi felsőoktatási intézményhez eljuttatják, rájuk bízva a demonstráció megválasztásának a módját.
  4. A jelenlévő hallgatók nagy többsége megszavazta az Országos Felsőoktatási Szövetség megalakítását, amelynek minden oktató és hallgató alanyi jogon tagja lehet, és a „felsőoktatás mindenkor kizárólagos képviselőletét valóstítaná meg”.
- Az országos kongresszus összehívására november 20-át választották.

Az oktatók csatlakozásáról – Szegeden – szakszervezeteik fognak nyilatkozni.

Jelzet: MOL XIX–I–9–c–2937–1988. – Magyar Országos Levéltár, Czibere Tibor miniszter, iktatott iratok. – Eredeti, gépelt tisztázat.

5. A Minisztérium válasza a szegedi bölcsészhallgatók állásfoglalására

1988. október 26.

A József Attila Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Operatív Bizottságának

Szeged

Kedves Hallgatók!

A Művelődési Minisztérium megvizsgálta az 1988. szeptember 28-án kialakított Állásfoglalásukban felvetett kérdéseket.

Az Egyetemi és Főiskolai Fősztály válaszáat, egyetértőleg, mellékletben megküldöm.

Ezúttal is szeretném megerősíteni a Művelődési Minisztérium álláspontjának kiinduló tételét: a felsőoktatás korszerűsítése sürgető, országos érdek. Ez a szemlélet, törekvés az alapja a felsőoktatás fejlesztésének cselekvési programját rögzítő minisztertanácsi határozatnak is. A cselekvési programot hosszú és sokoldalú vita után alakítottuk ki. A siker érdekében a cselekvésben, a megvalósításban is körültekintő, folyamatos együttműködésre van szükségünk. A Művelődési Minisztérium nemcsak kéri a közös cselekvést, hanem kötelességének tartja az együttműködés kezdeményezését. Az Önök által megfogalmazott konkrét kérdésekben is.

Pusztai Ferenc

(Pusztai Ferenc)

miniszterhelyettes

***

Bölcsészettudományi Kar

Operatív Bizottságának

Szeged

Tisztelt Operatív Bizottság!

A Bizottság 1988. szeptember 28-án juttatta el a Művelődési Minisztériumhoz a József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar fórumán megvitatott „állásfoglalás”, s a minisztérium érdemi válaszáat kérte az abban felvetett kérdésekre. Állásfoglalásukban a magyar felsőoktatás jelenlegi helyzetéért és jövőjéért érzett jogos aggodalom fejeződik ki; követeléseiket a felsőoktatás fejlesztését segítő és halaszthatatlan feladatok megoldását sürgető cselekvő szándék megnyilvánulásának tekintjük.

A felsőoktatás feszítő gondjainak megoldása és a kor követelményeinek megfelelő korszerű felsőoktatás megteremtése egész társadalmunk érdeke. A Művelődési Minisztérium és a felsőoktatási intézmények erőfeszítéseit és munkánk kritikusszámbevételét nagymértékben segíti a felsőoktatás fejlesztéséről már korábban kibontakozott társadalmi vita. Ennek szellemében és az eszmecsere folytatásaként válaszolunk az állásfoglalásukban megfogalmazott észrevételekre és követelésekre.

I. Általános észrevételek

Az állásfoglalásnak a magyar felsőoktatás helyzetéről adott általános értékű megállapításai véleményünk szerint nem veszik figyelembe kellően a felsőoktatás tagoltságát, azt, hogy a különböző intézménytípusok, és azon belül az egyes intézmények eltérő feltételek között, más-más szinten tesznek, illetve tudnak eleget tenni feladataiknak. A magyar felsőoktatás általános és egyoldalú elmarasztalása, erőfeszítéseinek és eredményeinek leértékelése méltánytalan. Ez a kiindulópont nem alkalmas arra, hogy azokat a feladatokat, amelyeket a felsőoktatás fejlesztése, a társadalmi – és azon belül a hallgatói – igényeknek való jobb megfelelése érdekében meg kell oldanunk, konstruktív szellemben közösen határozzuk meg. A felsőoktatás helyzetét több szempontból magunk is kritikussnak tartjuk, de úgy véljük, hogy felsőoktatásunk rendelkezik olyan eredményekkel és belső értékekkel – mindenekelőtt az oktatók jelentős részének magas szintű szakmai – tudományos felkészültségére és hivatástudatára gondolunk –, amelyekre alapozva, s a szükséges anyagi feltételeket megteremtve kiépíthető a társadalmi igényeknek megfelelő korszerű felsőoktatási rendszer.

A fejlesztési feladatok meghatározása nem most kezdődött. A Minisztertanács ez év nyarán áttekintette a felsőoktatás fejlesztési programjáról szóló határozatának végrehajtását, megállapította a lemaradás okait. („A lemaradás részben külső okokra, első sorban a célkitűzések megvalósításához szükséges anyagi feltételek hiányára és a kedvezőtlen társadalmi folyamatokra vezethető vissza”); a felsőoktatás fejlesztésének meggyorsítására rövid távú cselekvési programot fogadott el, amely előtérbe állítja a tartalmi korszerűsítés meggyorsítását, a felsőoktatás fokozott részvételét a társadalmi-gazdasági kibontakozás folyamatában és fejlesztési feltételeinek javítását, s a megvalósítás feltételeinek javításához fejlesztési alapot létesített.

A felsőoktatás fejlesztésének cselekvési programja hosszú és sokoldalú vitasorozatban formálódott, a veszprémi felsőoktatási Ifjúsági Parlament állásfoglalásában is érvelő támogatást kapott. A cselekvési programban érintett témák zömében egybevágnak az állásfoglalásban megfogalmazott és változtatásra javasoltakkal. Kivételek azok a kérdéskörök jelentenek, amelyek az intézményi irányítás hatáskörébe tartoznak (pl. tanterv, óralátogatás, oktatók szabad választása), vagy a felsőoktatáson kívüli de természetesen a felsőoktatásra is ható társadalmi feszültségek (pl. a pedagógusok helyzete).

A cselekvési program legfontosabb fejlesztési feladatainak megoldása céljából a szükséges intézkedések megkezdődtek, ill. a döntéseknek 1990-ig folyamatosan kell megszületniük. A cselekvési program eredményes teljesítése és az irányítás demokratikus ellenőrzése érdekében a Művelődési Minisztérium – más fórumok működtetése mellett – Országos Felsőoktatási Tanácsot hoz létre, és számít az oktatók és a hallgatók – így az Önök – cselekvő részvételére és támogatására is.

A felsőoktatás reformjához véleményünk szerint nem új koncepcióra és programra van szükség, hanem a Minisztertanács cselekvési programjának megvalósítására.

II. Észrevételek az egyes követelésekhez

1. Új jogi szabályozás, új oktatási alaptörvény kidolgozása

Az állásfoglalásból nem derül ki, hogy a jelenlegi alaptörvényt hol, s miként kellene módosítani.

Az oktatásról szóló 1985. évi I. törvény jogalkotási szempontból is új alaptörvénynek számít. Előkészítése már abban az időszakban történt, amikor általános elvként érvényesült, hogy a törvény a szabályozandó területen az alapvető kérdéseket rendezze. Indokolt esetben, meghatározott keretek között, a törvény szellemét megőrizve tegye lehetővé a keretjellegű rendelkezések tartalmi kitöltését.

Az oktatási törvény végrehajtása jelenleg is tartó folyamat.

A törvény új, keretjellegű rendelkezései esetében szükséges alacsonyabb szintű jogszabályok megalkotása. Elkészült többek között a felsőoktatási intézmények szervezeti, működési, tanulmányi, vizsgarendjére, stb. vonatkozó jogszabály. Ezeknek az érvényesülését folyamatosan vizsgáljuk, hogy a szükséges korrekciókat végrehajthassuk. (Ez évben pl. a szervezeti és működési kérdéseket rendező jogszabály alkalmazásának tapasztalatait összegezzük.)

Az oktatási törvény érintett több olyan jogszabályt is, amelyet ugyan a törvény nem helyezett hatályon kívül, de felülvizsgálatuk, korszerűsítésük az oktatási törvény alapján indokolt (felvételi jogszabály; a tankönyv-, jegyzetellátásról szóló utasítás stb.).

Az új oktatási alaptörvény kidolgozását mindeztől jelenleg nem tartjuk indokoltnak. Ez nem zárja ki, hogy kellő tapasztalatok és indokok birtokában ne kerülhessen, ne kerüljön sor a törvény módosítására.

A még kiadásra, felülvizsgálatra váró jogszabályok előkészítő munkájában kérjük az intézmények oktatóinak és hallgatóinak véleményét.

Az oktatási törvényben is deklarált és ösztönzött intézményi autonómia, önállóság megteremtése, érvényesítése érdekében 1988. július 1-től a vezetői megbízások jogköre (a rektori és főigazgatói megbízás kivételével) az intézmények hatáskörébe került; a Művelődési Minisztérium kísérleteket indított az intézmények gazdálkodásának önállóbbá tételére. Jelenleg a nemzetközi ügyek intézményi hatáskörébe utalását készítjük elő.

Azért, hogy az autonómia ne maradjon pusztá deklaráció, hanem érdemben valósuljon meg, az anyagi, gazdálkodási, működtetési feltételek javítása is szükséges. A fokozatosságnak, a lépésről-lépésre való előrehaladásnak ez az oka és magyarázata.

2. Szűnjön meg a tantervutasítás, a kötelező óralátogatás.

A „tantervutasítás” az 1985. évi I. törvény óta nem létezik. A tantervutasítás helyett a felsőoktatást irányító miniszternek arra korlátozódott a joga, hogy a tantervi *irányelveket* – amelyeket szakértő bizottságok, az érintett intézmények szakemberei készítenek – jóváhagyja. Azért, hogy a társadalom és a tudományosság felsőoktatással szemben támasztott igényei egyértelműen megfogalmazódjanak, a tantervi irányelveket széles körű szakmai vitára bocsátjuk. A tantervi irányelvek keretei között minden felsőoktatási intézmény önállóan állapítja meg tantervét, az oktatás tartalmát és módszereit. A tantervet a felsőoktatási intézmény tanácsa hagyja jóvá, ahol a hallgatók egyharmados képviselője biztosított.

A Minisztertanács idézett határozata „megköveteli és támogatja a felsőoktatás minőségi fejlesztését”, s ennek elősegítésére szorgalmazza a „rugalmasabb oktatás, az alternatív előadások és szemináriumok, alternatív képzési blokkok, szakirányok, fakultatív kollégiumok és programok, valamint a szabad tanárválasztás” lehetőségének a biztosítását. (megjegyezzük, hogy a szabad tanárválasztásnak eddig sem volt jogi akadály: több intézményben már évek óta ez a gyakorlat; a kvalifikált oktatók kisebb száma vagy pl. a teremhiány azonban sok helyütt akadályozza ennek megvalósítását.)

A Művelődési Minisztérium is a „kimenet” felőli szabályozás elvét vallja és követi. Arra törekszik tehát, hogy a diploma elnyerésének feltételeit és annak konkrét követelményeit állapítsa meg; az ehhez vezető út meghatározása az egyes egyetemek, karok hatáskörébe tartozzik.

3. Ideológiai tárgyak; orosz nyelv

Ehhez a kérdéskörhöz – a konkrét változtatási irányok ismertetése előtt – néhány általános jellegű megjegyzést kell tennünk.

A megfelelő felsőfokú végzettség megszerzéséhez – a nemzetközi gyakorlatnak is megfelelően – szükségesek bizonyos meghatározott filozófiai, társadalomtudományi, közgazdasági ismeretek.

A művelődési kormányzat szükségesnek tartja ezek marxista szellemű oktatását, de ez nem jelentheti sem a stúdiumok tematikai korlátozását, sem a különböző filozófiai, közgazdaságtudományi, politológiai, stb. irányzatok, elméletek elhallgatását, vagy sematikus ismertetését. Emelni akarjuk e tárgyak oktatásának tudományos színvonalát.

A Művelődési Minisztérium, figyelembe véve a társadalmi változásokat, a tudományos fejlődést, valamint az intézményekben, az intézményi és alágazati ifjúsági parlamenteken elhangzott észrevételeket, olyan módosított struktúrát alakított ki a marxizmus–leninizmus tárgyak oktatására, amely nagymértékben biztosítja a felsőoktatási intézmények önállóságát.

Ennek megfelelően a minisztérium az egyetemeken négy társadalomtudományi tárgyból (filozófia, politikaelmélet, politikai gazdaságtan, szociológia) – az intézménnyel konzultálva – csak egy tárgyat ír elő közzponzilag. Ebben eltérések lehetnek egy intézményen belül is (pl. karonként). A többi tárgy közül kettőt az intézmények (az intézményi tanácsok) maguk választanak ki. Az 1989. szeptemberében bevezetendő új struktúra egészében jelentős óraszám-csökkenést is jelent. Egyes intézményekben – ahol ehhez a feltételek adottak – már 1988. szeptemberétől az új rendszer szerint tanítják a társadalomtudományi tárgyakat.

A tartalmi kérdésekben a tanszékek maximális önállósággal rendelkeznek: a tartalmi és formai megújulás során olyan tárgyakat, speciális kollégiumokat stb. hirdetnek meg, amelyek megfelelnek a tudományosság kívánalmainak, a társadalmi szükségleteknek, így a közvetlenhallgatói igényeknek is. A társadalomtudományi tárgyak alapvető feladata, hogy a marxizmus megismertetése mellett az eddiginél nagyobb mértékben és színvonalasabban mutassanak be más eszmei áramlatokat.

A veszprémi Ifjúsági Parlamenten is főlvázolt új nyelvtanítási rendszer 1992-ben lép mindenütt életbe. Néhány intézményben – ahol a feltételeket biztosítani tudják – ez már korábban is megtörténik vagy megtörténhet. A diploma megszerzésének feltétele az egyetemeken két szabadon választott nyelvből letett állami nyelvvizsga (egy alap és egy középfokú lesz). A felkészülési folyamatot és a vizsgáknak az időpontját a hallgató szabadon választhatja meg. Az orosz nyelv az új követelmények értelmében azonos helyzetben lesz a többi idegen nyelvel.

4. A tanárképzésben a szakoktatás időtartama öt év legyen

Az egyetemi szintű tanárképzésnek az Állásfoglalásban vázolt rendszere a '80-as évek elején az oktatás korszerűsítéséről folytatott vitákon is felvetődött, de különböző – elvi, szakmai és gyakorlati – megfontolások és ellenérvek miatt nem kapta meg a szakemberek többségének támogatását. A korábbi ifjúsági parlamenteken a tanárképző intézmények hallgatói pedig ismételték azt kívánták, hogy a gyakorlati képzés mielőbb megkezdődjék. Több országban az iskolai gyakorlat korábbi megkezdését kezdeményezték, mivel a tanári személyiség formálása az egész képzési folyamat feladata.

A nem tanári pályára készülők érdekeit is szem előtt tartva, a bölcsész szakok tantervi irányelveiben olyan képzési struktúra van kibontakozóban, amely a jelenleginél rugalmasabb rendszerben biztosítja a szakosodás és átszakosodás lehetőségét. A tanárrá válás érdekében ugyanakkor az irányelvek a képzés kezdetétől olyan stúdium- és gyakorlati rendszerre tesznek javaslatot, amely folyamatosan segíti a hivatáshoz szükséges ismeretek és kultúra kialakítását, a gyakorlati felkészítést.

5. Az ösztöndíj reálértékének megőrzése; hitelfelvétel

A hallgatók és oktatók élet- és munkakörülményeit – hasonlóan az Állásfoglalás kiegészítőinek a véleményéhez – a Művelődési Minisztérium sem tartja megfelelőnek. Ezek javítását a maga eszközeivel szorgalmazza, a megfelelő fórumokon nyomatékosan képviseli és képviselni fogja. (Szükségesnek tartjuk megjegyezni, hogy a pedagógusok béremelésére vonatkozó javaslatokkal is teljes mértékben egyetértünk.)

A hallgatók élet- és munkakörülményeinek javítását, az oktatókat érintő központi bérpolitikai intézkedések kidolgozását a korábban idézett minisztertanácsi határozat szintén feladatul tüzte ki. A tandíj- és ösztöndíjrendszer módosítását, a tanulmányi hitel bevezetésének lehetőségeire vonatkozó javaslatokat 1989. március 31-éig kell elkészíteni.

A veszprémi Ifjúsági Parlamenten elhangzottakra is figyelemmel vizsgálatot folytatunk és javaslatokat dolgozunk ki a hallgatói jogviszonyból származó kedvezményeket és köteleességeket illetően.

Megkezdttük a hallgatók hitelfelvételi lehetőségeinek számbavételét. A legjelentősebb jogi akadályt az jelenti, hogy a hallgató nem tud biztosítékot adni a hitel visszafizetésére. A probléma megoldásaként javaslatunk olyan speciális biztosítási szerződés megkötése, amely esetében a biztosító vállalja kötelezettséget a visszafizetésre.

6. A felsőoktatás anyagi helyzete

A most folyó költségvetési tárgyalások során az ország jelenlegi gazdasági helyzetében is arra törekszünk, hogy a felsőoktatás a költségvetési támogatás reálértékét megőrizze. A korábban kísérletként engedélyezett szabad gazdálkodási rend általánossá tételét szorgalmazzuk.

A felsőoktatás fejlesztéséhez – az ország gazdasági előrehaladása és távlati fejlődése érdekében is – jelentős pótlólagos forrásokra van szükség. E célból hozta létre a kormány a felsőoktatás fejlesztési alapot, amelyben 1988-ban 150 millió Ft áll a felsőoktatás rendelkezésére. Várhatóan 1989-ben az alap összege jelentős mértékben növekedni fog.

Minden olyan gazdasági és politikai támogatás, amely az alapot növeli, segítség a felsőoktatás számára.

Budapest, 1988. október 26.

Művelődési Minisztérium

Egyetemi és Főiskolai Főosztály

Jelzet: MOL XIX-I-9-c-2937-1988. – Magyar Országos Levéltár, Czibere Tibor miniszter, iktatott iratok. – Másolat.

6. A MSZMP KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztályának tájékoztatója a Politikai Bizottság részére a József Attila Tudományegyetem hallgatói fórumáról

1988. november 3. MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA SZIGORÚAN BIZAMLAS! [!] TUDOMÁNYOS, KÖZOKTATÁSI ÉS KULTURÁLIS OSZTÁLY Készült: 2 eredeti és 26 pld-ben [példányban]

Tu/785

Látta: Pál Lénárd elvtárs

Tájékoztató a Politikai Bizottság részére a József Attila Tudományegyetem hallgatói fórumáról

1. A JATE bölcsészhallgatói szeptember 28-án un. „figyelmeztető sztrájkot” tartottak, ezzel kívántak nyomtatékot adni a felsőoktatás radikális reformját követő [követelő] állásfoglalásnak. Nyilvánosságra hozott – Művelődési Minisztériumnak címzett – dokumentumukban azonnali és konkrét cselekvést követeltek:

- a teljes intézményi autonómia, tanszabadság és az ezt szolgáló új jogi szabályozás kérdésében;
- az ideológiai tárgyak és az orosz nyelv kötelező oktatásának eltörlése érdekében;
- a tanárképzés és a szakképzés elkülönítéséért, az 5+1 éves képzési rend bevezetéséért;
- a felsőoktatás anyagi helyzetének (költségvetési részesedésének) emeléséért, az ösztöndíjak, oktatói bérek hathatós javításáért.

A Művelődési Minisztérium október 27-én juttatta el válaszáat a hallgatók képviselőihez és egyidejűleg a közvéleményt is tájékoztatta álláspontjáról. Ebben nyilvánította készségét a felsőoktatás égető kérdéseinek megvitatására, keresve a már korábban elhatározott és vitákban kimunkált programok közös végrehajtásának legjobb eszközeit. Hangsúlyozta, hogy a kormány felsőoktatási cselekvési programja megfelelő keretet és irányokat ad a következő évek teendőihez, ezért új program kimunkálása nem indokolt. A felsőoktatás mélyreható reformja társadalmi érdek, amit azonban nem lehet a társadalom reális helyzetéből kiragadva sikerre vinni.

2. A válasz megvitatására október 31-én hallgatói fórumot hívtak össze, de ennek valódi vitatárgya az Operatív Bizottság által előre elkészített és elutasító állásfoglalás tervezete lett. („Válaszra várva: Mi az oka, hogy Magyarországon a felsőfokú oktatás lábra nem tud kapni?”)

A mintegy 7 órás vitában a minisztérium válaszában egyetlen elemet sem fogadták el, s követeléseiket fenntartva azok mellett tovább érvelve rendkívül erős minisztérium-ellenes hangulat alakult ki, amelyet a többi felsőoktatási intézményből jelenlévő vendégek is szítottak. Az írásos állásfoglalás is rögzíti: „Úgy véljük, a válság kialakulásában nagy szerepet játszott az MM is azzal, hogy engedelmese és passzív partnere volt az oktatást mindig is maradékból finanszírozó, nem termelő ágazatként kezelő kormányzati politikának.” A minisztérium képviselői többször kértek szót, de párbeszéd nem alakult ki.

A fórum szavazással döntött a minisztérium válaszában elutasításáról, s elhatározta, hogy követelést juttatnak el az Országgyűléshez, elsősorban a nemzeti jövedelemből való nagyobb (mintegy 4%-os) felsőoktatási részesedést sürgetve. Országos demonstrációt kívánnak előkészíteni – hangsúlyozva annak nem politikai jellegét. Az akciókat az Országgyűlés novemberi ülészaka előtti napokra (november 22-23.) időzítik, konkrét formáit nem határozták meg. Az ELTE és a JATE bölcsészhallgatóinak kezdeményezésére Országos Felsőoktatási Szövetség létrehozására adtak ki felhívást, s ennek konkrét szervezési teendőit is meghatározták. A szövetség, amelynek minden oktató és hallgató alanyi jogon tagja lehet, „a felsőoktatás mindenkor kizárólagos képviselétét vállalásán meg.” Az országos kongresszus összehívására november 20-át tűzték ki. Az oktatók csatlakozásáról a szakszervezetek nyilatkozatát várják.

3. A szegedi fórum hatása most még pontosan nem kiszámítható, de jelzi a hallgatói – és bizonyos oktatói – korábbi radikalizálódását. Bár a követelések ma még teljesen szakmai jellegűek a kezdeményezések mögött bizonyára ott vannak a FIDESZ különböző egyetemeken működő aktivistái és más tényezők is, aminek következtében politikai jellegű is lehetnek a megmozdulások.

A szegedi határozatok valószínűleg megjelennek a KISZ felsőoktatási réteg-értekezletén és az országos KISZ értekezleten is.

A most kialakított platform – különösen az országos képviselő és érdekvédelem ügyében – gyökeresen eltér a Veszprémben kialakított felsőoktatási parlamenti platformtól, és kérdésessé teszi a november 26-ára Kecskemétre összehívott alágazati parlament kimenetelét, ahol az országos hallgatói képviselő megalakítása lenne a feladat.

A Művelődési Minisztérium illetékesei folytatják a párbeszédet az intézmények képviselőivel, konzultációkat szerveznek az érintett intézmények vezetőivel, kialakítják a hallgatói követelések eskalálódása esetén követendő kezelési módokat.

Tekintettel az ügy belpolitikai jelentőségére, szükségesnek tartjuk, hogy a Politikai Bizottság adjon elvi útmutatást a várható országos felsőoktatási demonstráció politikai és kormányzati kezelésére.

Budapest, 1988. november 3.

Radics Katalin s. k.

[osztályvezető]

Jelzet: MOL M-KS 288. f. 36/1988. cs. 2. ö. e. – Magyar Országos Levéltár, MSZMP KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztálya.) – Eredeti, gépelt tisztázat.

7. 1988. november 14-ei keltezésű minisztériumi feljegyzés a sztrájk után történésekről

Tájékoztató az október 31-e utáni eseményekről

November 7-én Pécssett a Koordinációs Bizottság ülésén részt vettek: a JATE BTK; az ELTE BTK, ÁJTK, TTK; KLTE BTK, ÁJTK; JPTE Tanárképző Kar, Juhász Gyula Tanárképző [Főiskola]; a Bessenyei György Tanárképző [Főiskola]; a BME Villamosmérnöki Kara; MME Jogi Kar, Bányászati Kar; Keszthelyi Agrártudományi Egyetem; MKKE, Győri Tanítóképző Főiskola. Ugyancsak részt vettek a megbeszélésen a Veszprémi Ifjúsági Parlamenten megválasztott hallgatói képviselő küldöttei is.

Tájékoztató szerint oktatók csak a JATE képviselőiben voltak jelen.

A találkozón megerősítették a november 23-24-i *szolidaritási demonstrációt*, amelynek formájáról minden intézmény önmaga dönt. Az előzetes hírek szerint az első napra előadásokat, filmvetítéseket terveznek, és az éjszakát az intézményben szándékozzák tölteni, reggel közös dalénekléssel kezdenék a napot (pl. Szeged, Pécs).

Ezen a megbeszélésen formálódott a javaslat egy országos érdekképviseleti Felsőoktatási Szövetség alapító okirata [!], amelyet több felsőoktatási intézmény megkapott azzal a kéréssel, hogy ennek alapján nyilvánítsák ki csatlakozási szándékukat.

A javaslat főbb gondolatai az alábbiakban foglalhatók össze:

A Felsőoktatási Szövetség[et] és az általunk tervezett Felsőoktatási Tanácsot most már összekapcsolják. A Felsőoktatási Tanács lenne anyagi kérdésekben az igénybegyűjtő, tárgyaló és szétosztó testület. A Tanácsban delegálnák képviselőiket a Szövetség, az intézmények, [a] szakszervezetek, [a] vezetői kollégiumok, az MTA [Magyar Tudományos Akadémia] és [az] MM.

A Szövetségnek oktatói és hallgatói tagozata lenne, félévenként Kongresszust hívnának össze (intézményi képviselőkből). Nem szólnak a Kongresszus közötti időszakról, illetve a Szövetség valamilyen vezetőségéről.

A Szövetség kizárólagos legitimitással képviseli a felsőoktatást a tervük szerint. A Szövetség megalakulását Előkészítő Koordinációs Bizottság készíti elő, de erről a testületről sem szólnak.

a.) Az autonómiát igénylik a személyzeti kérdésekben, a felvételi tartalmában és a keret számok megállapításában, a képzési rend meghatározásában.

b.) A *demokratizálást* igénylik az intézményi testületi hatáskörök növelésében, a tanszékvezetői feladatok adminisztrációs feladatokra történő szűkítésében és a rotációs elv alkalmazásában.

c.) A *tanszabadságot* kéri a szabad kollégiumok hirdetésében, diák és tanárválasztásban, egyetemválasztásban, alternatív oktatási formákban (pl. nyári kurzusok), a külföldi tanulmányok korlátozásának megszüntetésében.

d.) Az *oktatói alkalmazásban* a tanácsok döntsenek, megfelelő kritériumok alapján, oktatók anyagi érdekeltége legyen biztosított, szabad oktatói meghívást [!] (tudományos minősítés legyen a kritérium).

e.) A képzési tervek felülvizsgálata és korszerűsítése során a diploma kritériumaként az *ideológia megfontolásoktól függetlenül* közismereti műveltséget ismerik el.

A jelzett követelések sok esetben egymást átfedik, más esetekben intézményi belső mechanizmusokat érintenek, illetve meglévő jogi előírások megvalósítását, de vannak olyanok, amelyek nem vállalhatók.

A felsőoktatási intézmények az elmúlt hét végén Szegedről megkapták a szeptember 28-i követeléseket, a minisztériumi választ, valamint a Válasz a válaszra c. [című] dokumentumot, illetve egy [egy] oldalas levelet az anyagi követelésekről és felhívást a csatlakozásról.

Az ELTE ÁJTK-n november 10-én vitafórumot terveztek (Bihari-Madarász előadásával) a felsőoktatás válság-állapotáról, amely végül a szegedi javaslatához történő csatlakozás jegyében zajlott le. A fórumnak ezt a funkcióváltását el nem fogadva Bihari Mihály nem tartotta meg az előadását. A fórumon úgy döntöttek, hogy a Kar oktatóinak és hallgatóinak véleményét meghallgatva döntenek a csatlakozási szándékról, mert ez a fórum nem jogosult kari álláspont kialakítására. A tervezet több pontját vitatták, de az anyagi követelésekben egységes volt az álláspont. November 23-24-re kari fórumot terveznek, ahol a jogászképzés problémájáról vitakoznának. Az ELTE BTK-n megismételt Kari Tanácsülés tárgyalta november 10-én a Javaslatot, amelyet előzetesen a tanszékcsoportok is megvitattak. A beérkezett észrevételek alapján a Kari Tanács nem fogadta el a Javaslatot, de megbízta az elnökséget, hogy az észrevételek bedolgozásával hozza az előterjesztést a Kari Tanács elé. E [1] jelenlévő hallgatói képviselők ezzel nem voltak megelégedve.

A november 23-24-i szolidaritásról nem született döntés.

Az MKKE Ifjúsági Parlamentje november 10-én a szegediek törekvéseit támogatva, olyan demonstrációt tud elfogadni, amely nem zavarja az órák zavartalan megtartását. Ugyanakkor a Felsőoktatási Szövetséggel szemben a Veszprémben elhatározott Felsőoktatási Tanács létrehozását támogatja, de nyitottak egy későbbi időpontban a Szövetséghez való csatlakozásban is.

A KISZ országos felsőoktatási rétegértekezletén november 11-12-én elfogadott állásfoglalás az ideológiai, illetve társadalomtudományi tárgyakkal kapcsolatos követelményektől eltekintve az szegediekkel azonos kérdésekben sürgeti a felsőoktatás reformját.

A KISZ KB jogosultságait egy országos hallgatói választmánynak adná át, amely az előzetes tárgyalások során a Felsőoktatási Tanácshoz csatlakozna.

Budapest, 1988. november 14.

[olvashatatlan aláírás] Jelzet: MOL XIX-I-9-c-2937-1988. – Magyar Országos Levéltár, Czibere Tibor miniszter, iktatott iratok. – Eredeti, gépelt tisztaát.

Címkék:

[Szeged](#) ^[3]

[egyetem](#) ^[4]

Kiadás: 11. évfolyam (2011) 3. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/politika/egyetemi_diaksztrajk_mozgalom_1988ban.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/politika/egyetemi_diaksztrajk_mozgalom_1988ban.html

[2] <http://www.hallgatoimozgalom.hu/>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/szeged>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/egyetem>